

kaan ovat valikoituneet *Viisauden kirja*, Filon Aleksandrialaisen teokset, Qumranin *Hymnien kirja (Hodayot)*, Pseudo-Filonin *Liber Antiquitatum Biblicarum* ja 4. *Esran kirja*. Siinä missä Sanders löytää yhtenäisen soteriologisen periaatteen toisen tempelin ajan teksteistä, Barclay korostaa eroja eri kirjoittajien armokäsitysten välillä. Esimerkiksi Qumranin hymneissä ylistetään Jumalaa, joka antaa armonsa kurjille ja arvottomille, kun taas Filon tähdentää Jumalan oikeudenmukaisesti antavan lahjan sa niille, jotka ovat osoittautuneet lahjan arvoisiksi. Lahjan käsitteen kuusi mahdollista täydellistymää auttavat vertaamaan tekstien erityiskorostuksia ja eroavaisuuksia ennennäkemättömällä tavalla. Samalla lukijalle avautuu, miksi osa tutkijoista vie Sandersin teorian niin pitkälle, että juutalaisuus näyttäytyy armon uskontona, kun taas toiset tyrmäävät tällaiset väitteet, koska eivät löydä juuri lainkaan esimerkkejä varsinaisesta tai puhtaasta armosta.

Kirjan kolmas osio (luvut 11–13) siirtää viimein huomioon Paavaliin. Galatalaiskirjeestä tarjotaan tulkinta, joka keskustelelee jatkuvasti ”Uuden perspektiivin” kanssa, erityisesti N. T. Wrightin ja James D. G. Dunnin tulkitsemana, mutta ottaa siihen lopulta etäisyyttä. Roomalaiskirjeen käsittely luvuissa 15–17 on tiiviimpää, ja lukuisat kiinnostavat teemat jäävät väistämättä vähälle huomiolle, kun Barclay kommentaarityylin sijaan keskittyy suuriin linjoihin. Erityisen onnistunut on Roomalaiskirjeen luvun 9 käsittely, jossa Paavali Barclayn mukaan tulee Israelin valinnan vaiheita ruotiessaan esittäneeksi lyhyen ”armon historian”. Sekä Galatalais- että Roomalaiskirjeen analyysin läpäisee huomio, että Paavalin teologialle on ominaista korostaa perustavanlaatuisista vastaavuuden puutetta Kristus-lahjan arvon ja lahjan saajien ansioiden välillä.

Barclayn asiantuntemuksen laajuus on vaikuttavaa. Hän tekee tarkkanäköisiä huomioita niin Markionista kuin Karl Barthistakin sekä analy-

soi, abstrahoi ja vertailee antropologian virtauksia siinä missä Paavali-tutkimustakin. Hänellä on taito nähdä metsä puilta ja tiivistää vuosikymmenien debatteja muutamaan virkkeeseen. Kirjan tyyli on selkeä ja ilmaisultaan elegantti. Erityisen ihailtavaa on Barclayn vilpittön yritys ymmärtää niin antiikin kirjoittajia kuin omia nykykollegoitaan ja esittää heidän ajatuksensa huolellisesti ja omassa asiayhteydessään. Lähestymistapa on tyystin toisenlainen kuin N. T. Wrightin viimeaikaisessa Paavali-järkäläessä *Paul and the Faithfulness of God* (2013), jossa Wright sivaltelee suuripiirteisesti oikealle ja vasemmalle pyrkien saattamaan niin kuolleet kuin elävätkin vastustajansa nauretavaan valoon. Barclay ei kuitenkaan ymmärrä ketään siinä määrin kuin Paavalia. Myötäkärvinen lukustrategia tuottaa Paavali-tulkinnan, jossa kaikki kääntyy viime kädessä parhain päin. Apostoli näyttäytyy loppujen lopuksi merkittävästi johdonmukaisempina kirjoittajana kuin mitä lukija terävänäköisen analyysin aikana ennakoii. Siinä missä esimerkiksi Heikki Räisänen löytää räikeitä ristiriitoja Roomalaiskirjeen luvuissa 9–11, Barclay esittää käänteet argumentaation ”kehittymisenä”.

Kirjan suurin anti on ennen kaikkea sen tarjoamissa käsitteellisissä työkaluissa, joilla on mahdollista pureutua mitä erilaisimpiin teologisiin teksteihin, joissa armolla tai Jumalan hyvydellä on keskeinen asema. Innostunut vastaanotto Society of Biblical Literature -yhdistyksen vuosikonferenssissa ennakoii senlaatuista menestystä, että kukaan Paavali-tutkija ei voi jättää teosta huomiotta. Tulevina vuosina tullaan epäilemättä näkemään koko joukko ehdotuksia siitä, mikä voisi täydentää Barclayn hahmottelemien armon täydellistymien lukumäärän kuudesta seitsemään, joka on teologeille tyydyttävämpi luku.

KATJA KUJANPÄÄ
TEOL. MAIST., ESPOO

PAUL K. MOSER

**The Severity of God:
Religion and Philosophy
Reconceived. Cambridge:
Cambridge University Press
2013. 237 s.**

Pahan ongelma on yksi perinteisistä uskonnonfilosofisista ongelmista, jolla on useita erilaisia ilmenemismuotoja. Yksi tapa esittää tämä ongelma on kysyä, miksi hyvä ja kaikkivoipa Jumala sallii pahaa. Pohjimmiltaan tähän Chicagon Loyola-yliopiston filosofian professori Paul Moser pyrkii vastaamaan kirjassaan *The Severity of God*. Kirjan nimen mukaisesti pahan ongelma koskee Moserin mukaan sitä, miksi Jumala sallii ihmiselämän olla ankaraa ja miksi Jumala on ankara. Tämän teeman lisäksi Moser jatkaa kirjassa pitkälti samojen aiheiden kuvailua kuin aiemmissa teoksissaan. Tämä näkyy fokuksen puutteena: moni sen aihepiireistä ei lopulta ole kovinkaan merkittävä ankaruuden teemalle tai pahan ongelmalle.

Kirja jakaantuu viiteen pääluukuun. Ensimmäisessä luvussa ”Ankaruus ja Jumala” Moser kuvailee lähinnä käsitystään palvonnan arvoisesta Jumalasta. Toisessa luvussa ”Ankaruus ja epävakaisuus” hän käsittelee ihmiselämän muuttuvuutta, epävakaisuutta ja sen merkitystä. Pahan ongelman kannalta tämä on kirjan keskeisin luku. Kolmannessa luvussa ”Ankaruus ja evidenssi” Moser selostaa uskonnollista tietoteoriaansa ja neljännessä luvussa ”Ankaruus ja pelastus” soteriologiaan liittyvää näkemystään Jumalan armon ja ihmisten tekojen välisestä suhteesta. Viidennessä luvussa ”Ankaruus ja filosofia” Moser kuvailee, millaista sitoutuneen kristillisen filosofian tulisi olla hänen uskonnonfilosofiansa valossa.

Moserin toistaa kirjassa positioitaan erilaisin painoituksin, ja sen voi lyhyesti esittää seuraavalla tavalla. Ihmiset ovat itsekkäitä, ylpeitä ja kykenemättömiä hyvän tekemiseen

omine voiminen. Jumala kuitenkin tahtoo kaikille ihmisille pelastusta, ja siksi hän kutsuu heitä moraaliseen muutokseen. Tämä kutsu tapahtuu yksinomaan ihmisten omantunnon kautta. Omaatuntoon tarkkailemalla muutosta haluava henkilö voi havaita omasta tahdostaan poikkeavan jumalallisen tahdon haastavan häntä oikeanlaiseen moraaliseen toimintaan ja tarjoavan hänelle resurssit siihen. Kyseessä olevan jumalallisen tahdon Moser lopulta samaistaa Kristukseen. Oikeanlainen moraalinen toiminta puolestaan merkitsee agaperakkautta, jonka Moser määrittelee pyyteettömäksi hyvän tahtomiseksi kaikille. Hän esittää, että jumalallisen tahdon seuraaminen on vapaavalintaista ja tapahtuu yhteisvoimin Jumalan kanssa. Jos Jumala pakottaisi seuraamaan tahtoaan, Moserin mukaan ihmisten vastuullisuus katoaisi. Uskonnollisessa uskossa hän viittaa usein Jeesuksen rukoukseen Getsemanessa: "Abba, Isä, kaikki on sinulle mahdollista. Ota tämä malja minulta pois. Ei kuitenkaan minun tahtoni mukaan, vaan sinun" (Mark. 14: 36).

Moser sitoo käsityksensä erilaisiin teologisiin ja uskonnonfilosofisiin teemoihin. Näkemyksiään kuvaillaan hän vetoaa monesti Paavaliin ja ilmeisesti katsoo edustavansa tämän teologiaa. Esittelen tässä muutamia Moserin esille nostamia aihepiirejä. Ensinnäkin hän korostaa, että Jumalan tarjoama rakkaus ja kutsu sen toteuttamiseen ovat Jumalan lahja ihmisille ja osoitus armosta. Kun ihminen ilmentää tätä rakkautta, merkitsee se perimiltään vapaaehtoista hyvien tekojen tekemistä Jumalan avustamana. Moser korostaa, että toisin kuin ensisilmäyksellä saattaisi ajatella, rakkaudesta nousevat teot eivät ole teologisessa mielessä ansiokkaita, vaan ne merkitsevät Jumalan antaman lahjan "omimista" (appropriation). Moser puhuu tässä yhteydessä myös Jumalaan luottamisesta.

Moser katsoo, että hänen näkemyksellään on myös seurauksia us-

konnollisen uskon tiedollista oikeutusta koskevalle uskonnonfilosofiselle keskustelulle. Hänen mukaansa omassatunnossa koettu Jumalan haaste rakkauden toteuttamiseen käy riittävästä kokemukseräisestä evidenssistä Jumalan olemassaolon puolesta. Moser näyttää ajattelevan, että tätä kokemusta voi pitää luotettavana, koska se verifioi itsensä. Skeptisempiä henkilöitä tämä ei kuitenkaan vakuuta. Lisäksi Moser väittää, että Jumalalta sopii odottaa moraalisen haasteen sisältävää "käskevää evidenssiä" (authoritative evidence), koska se sopii yhteen hänen olemuksensa ja pelastussuunnitelmansa kanssa. Traditioonallisten luonnollisen teologian argumenttien tarjoamaan evidenssiin Moser suhtautuu kielteisesti: tällainen "katsojan evidenssi" (spectator evidence) ei hänen mukaansa sisällä haastetta rakkauden toteuttamiseen. Moserin johtopäätös on, että luonnollinen teologia ei ole välttämätöntä jumalatiedolle; Jumalan voi tuntea omantunnon kautta.

Kuinka Moser lähestyy kirjan pääaiheena olevaa ankaruuden teemaa? Tästä hän kirjoittaa lopulta melko vähän. Moserin keskeisenä ajatuksena näyttää olevan, että ihmisten pahoiksi kokemat asiatilat ja elämän ankaruus ja epävakaisuus ovat osa Jumalan pelastussuunnitelmaa. Jumala tekee ihmiselämän ankaraksi tai sallii sen olla ankaraa, jotta ihmiset eivät kuvittelisi olevansa moraalisesti riippumattomia Jumalasta ja etsisi turvaa katoavaisista asioista vaan sen sijaan hakisivat sitä vapaasti Jumalan rakkaudesta. Moser kuvailee tätä "agape-kamppailuksi", jonka tarkoituksena on pohjimmiltaan ihmisten luonteen kehittäminen ja parantaminen. Toisaalta Moser näyttää pitävän Jumalan rakkauteen vastaavien ihmisten erottamattomuutta tästä rakkaudesta itsessään ratkaisuna pahan ongelmaan. Tätä käsitystä hän ei tosin pidemmälle kehittele. Täydennykseksi hän toteaa, että tiedollisesti rajallisuoloina ihmisten ei ole realistista

ajatella, että he voisivat selittää täydellisesti Jumalan syyt pahan sallimiselle.

Moser ei kirjassaan juuri viittaa yleisempään uskonnonfilosofiseen keskusteluun pahan ongelmasta. Hänen näkemyksensä kuitenkin sisältää tälle keskustelulle tuttuja kannanottoja. Esimerkiksi ajatus elämän ankaruudesta ihmisen luonteen kehittäjänä muistuttaa paikoitellen John Hickin sielun muokkausteodikeaa, joka puolestaan perustuu kirkkoisä Irenaeuksen käsityksille. Lisäksi Moserin vetoomus ihmisten tiedollisiin rajoitteisiin selittää Jumalan syyt pahan sallimiselle on kirjallisuudesta tuttu. Tämä näkemys tunnetaan niin sanottuna "skeptisenä teisminä". Toisaalta Moser viittaa vain ohimennen suositun augustiinolaisen "vapaan tahdon puolustuksen" ajatukseen, jonka mukaan ainakin osa pahasta johtuu Jumalan ihmisille ja mahdollisesti muille persoonille antaman suuren hyvän eli vapaan tahdon väärinkäytöstä (aihetta käsittelevä uskonnonfilosofinen klassikko on Plantingan *Nature of Necessity*).

Moserin kirja sisältää joitakin kiinnostavia näkemyksiä. Sitä ei kuitenkaan voi suositella niille, jotka etsivät tietoa tämänhetkisestä angloamerikkalaisesta uskonnonfilosofisesta keskustelusta pahan ongelmasta. Tätä aihetta kirjassa kuvaillaan lopulta varsin niukasti ja pintapuolisesti. Kirjan puutteena voi myös pitää sitä, ettei se huomioi pahan ongelmasta käytyä uskonnonfilosofista keskustelua ja sen tarjoamaa valaisevaa käsittevälineistöä. Lisäksi ankaruuden teema vaikuttaa kirjassa usein vain tarpeettomalta täydennykseltä. Kirjaa voi parhaiten luonnehtia yleiseksi kuvaukseksi Moserin ajattelusta, joskin tässäkin saattaa paremmin onnistua hänen aiempi teoksensa *The Evidence for God* (2010).

DAN-JOHAN EKLUND
TEOL. TRI., HELSINKI